

**FORENINGEN
FOR KIRKEGAARDSKULTUR.**

Nye Medlemmer.

Afdeling B.

- 31 Landsbygraverforeningen for Danmark.
- 32 Gentofte Kommunes Økonomikontor.
- 33 Frederiksborg Amtsafdeling af Landsbygraverforeningen for Danmark.

Afdeling C.

- 600 Stenhuggermester C. Sonne, Faxø.
- 601 Stenhuggermester Steffen P. Møller, Haderslev.

* * *

Foreningens 13. ord. Generalforsamling afholdtes den 27. August 1936 i Ribe. Tilstede var en Snes Medlemmer. Til Dirigent valgtes Kirkegaardsgartner Jensen, Nyborg. Udenfor Dagsordenen mindedes Formanden, Hr. Pastor A. Bartholdy Møller, de siden sidste Generalforsamling afdøde Medlemmer, nemlig:

Biskop Fønnesbech Wulff,
Kirkegaardsspektør O. Trier,
Begravelsesdirektør A. Berg,
Akademigartner F. Lønnow,
Folketingsmand, Pastor Geert-Jørgensen.
Derefter aflagde Formanden efterfølgende

Beretning for Foreningens Drift 1934—36 m. m.

I Anledning af, at Foreningen i 1935 fyldte 15 Aar, kan der maaske være en Anledning til ved denne Aarsberetning, der iøvrigt ogsaa omfatter 2 Finansaar, at gaa lidt tilbage i Tiden og give en (omend kortfattet) Oversigt over Foreningens, dens Historie og Udvikling i den forløbne Tid.

Foreningen stiftedes ved et Møde i Aarhus den 29. September 1920; en Kreds af kirkegaardssinteresserede havde set, at der var en Opgave at løse, et Arbejde at gøre med at faa Kirkegaardssforholdene ind i bedre Rammer, og det følgende Aars 31. Oktober afholdtes Foreningens første ordinære Generalforsamling. Den foreløbige Bestyrelse bestod af afdøde Stiftsprovst Lindhard (Formand), afdøde Folketingsmand, Pastor N. Joh. Laursen (Næstformand), Amtslæge Lundall, Arkitekt T. Møller, Stadsarkitekt Draiby, Billedhugger Ølsgaard og Havearkitekt E. Böttiger (Kass. og Sekr.).

Foreningens første Formand, Stiftsprovst Lindhardt, fungerede til 1921, derefter var Pastor N. J. Laursen Formand til 1926, Provst Simon Hansen Formand til 1929, Folketingsmand Kammersgaard til 1930 og derefter Pastor A. J. Bartholdy Møller.

Som Sekretær og Kasserer virkede Havearkitekt Emil Böttiger til Generalforsamlingen i

1926, hvorefter han afløstes af Havearkitekt Johannes Tholle (Sekretær) og Kirkegaardsgartner I. Blomberg (Kasserer), og begge disse Herrer har saaledes nu virket i 10 Aar.

Medlemstallet har ligget som følger:

i 1920 var der	15	Medlemmer
i 1921 » »	89	»
i 1926 » »	244	»
i 1929 » »	390	»
i 1932 » »	425	»
i 1936 » »	472	(optalt 12/8. 1936).

Der har saaledes været en stadig Fremgang, omend den i de senere Aar har været noget ringere, muligvis især fordi man ikke har haft afsat egentlige Agitationsmidler paa Budgettet.

At Foreningsarbejdet, derunder saavel Arbejde med at skaffe nye Medlemmer som Udsendelse af Foreningens Tidsskrift og øvrige Agitation for Kirkegaardenes Forskønnelse og Forbedring, har kostet en hel Del Penge, er en Selvfølge, og Foreningen har paadraget sig en Del Gæld. Denne, der for nogle Aar siden var oppe paa meget nær 10,000 Kr., er nu halveret, og der er med en sund Administration og Økonomisering med de til Raadighed værende Midler al god Grund til at vente, at den helt vil være afviklet i Løbet af relativ faa Aar.

De første Aar udsendte Foreningen ingen Tidsskrift, men blot løse Tryksager, navnlig som Særtryk af Dagbladsartikler o. lign. Alleerede i 1923 paabegyndtes dog Udsendelsen af »Vore Kirkegaarde«, og dette har været fortsat siden da med Undtagelse af Aaret 1925, i hvilket Aar der intet Tidsskrift udsendtes.

Redaktører har været:

Havearkitekt Erstad-Jørgensen 1924—25,
Havearkitekt Emil Böttiger 1926 og
Havearkitekt Johannes Tholle siden 1927.

Antallet af Hefter har været noget varierende, lige fra 2 om Aaret til 9; sidste Aar var det 5, og vi haaber ogsaa i det indeværende Aar at kunne udsende 5.

Foreningens Generalforsamlinger har i de første Aar været afholdt i København, bortset fra i 1921, da den holdtes i Aarhus; siden da har den ifølge Lovene skullet afholdes skiftevis i Landets Stifter, og følgende Stiftsbyer har været Stedet:

Roskilde,
Odense,
Maribo,
Haderslev,
Aalborg, samt i Aar:
Ribe.

Tilbage er kun Viborg, som ikke har været besøgt.

I Tilknytning til Foreningens Generalforsamlinger har der været afholdt offentlige Agitationsmøder i de nævnte Byer, ligesom der ogsaa i andre Byer, dels med, dels uden Foreningens Mellekomst, som Regel ved Sekretæren, har været afholdt Lysbilledforedrag.

Til en Begyndelse havde Foreningen kun en Konsulent; men da denne Ordning virkede utilfredsstillende, besluttedes det at oprette en Konsulentvirksomhed med en Del Fagfolk af forskellig Art, og hvorigennem Menighedsraad og andre, der havde Brug for Sagkundskab, kunde komme i Forbindelse med de rette Mænd. De paagældende henvises da til personlig Forhandling med de Mænd, Foreningen har udpeget og opført paa sin Liste, og Ordningen har utvivlsomt betydet en Hjælp for mange Menighedsraad m. fl. Saadanne Raad, som fra Konsultoret uden videre kan besvares, besørger vederlagsfrit.

I Traad med dette Konsulentarbejde staar Udsendelsen af Smaaskrifter. Foreningen har udgivet følgende 6:

- Nr. 1: Den kongelige Anordning.
- » 2: Ligbrændingens Lovregler.
- » 3: Vedtægt for Landsbykirkegaarde.
- » 4: Kortfattet Vejledning til Kortlægning og Protokollering af Kirkegaarde.
- » 5: Begravelsesritual.
- » 6: Vejledende Bestemmelser om Nedsættelse af Askeurner paa Kirkegaarde og paa privat Grund.

Flere af disse Skrifter er ved at blive udsolgt, og et af dem er kommet i 2. Oplag.

Af Kirkegaardsprotokollen, der i sin Tid udarbejdedes af Forstelærer Frands Hansen, og som Udgave for Udgave er blevet revideret og forbedret, er der nu solgt omkring 850, saaledes at det maa siges at være den mest udbredte og anvendte Protokol. Den har i en Del Aar været i Foreningens Eje, og gennem vor Forening er der solgt og distribueret 372 Eksemplarer.

For et Par Aar siden traf Foreningen Aftale med de danske Stenhuggermesterforeninger om en kollektiv Indmeldelse af deres Medlemmer, og dette effektueredes da til et betydelig nedsat Kontingent. Aftalen gælder fremdeles for disse Organisationer med Undtagelse af de bornholmske, som endnu ikke har været til at faa i Tale. Det kan tænkes, at ogsaa andre interesserede Organisationer maa kunne benytte sig af Lejligheden, bl. a. til derigennem at faa »Vore Kirkegaarde« regelmæssigt tilsendt.

Overfor Kirkeministeriet har Foreningen fra første Færd staaet godt, og bortset fra et eneste Finansaar har Ministeriet i rigtig Forstaelse af,

at Foreningen paatager sig Opgaver, som den ikke ved egne Midler kan løse, og som maaske burde løses ad ministeriel Vej, indstillet Foreningen til et Bidrag paa Finansloven, og Rigsdagen er gaaet med dertil. Tilskudet har oprindeligt været paa 2000 Kr., men har efter gentagne Nedskæringer de senere Aar beløbet sig til 900 Kr. Ogsaa Landbrugsministeriet har flere Gange ydet Bidrag ud fra Betragtningerne om, at vi ydede Agitation for Plantning, ligesom ogsaa Ny Carlsberg-Fondet i en treaarig Periode gav sit Tilskud, og Københavns Kreds af »Almindelig dansk Gartnerforening« 2 Gange har ydet Bidrag fra sine Udstillingsoverskud. Endelig har Roskilde Domkirke, Den danske Præsteforening samt enkelte Sparekasser ydet os Bidrag, for hvilke der herfra skal lyde Tak!

Foreningen har skabt sig en Bogsamling og Lysbilledsamling med mangt og meget af Interesse for Medlemmerne og til stor Gavn for Sekretæren m. fl. i Foreningsarbejdet. Begge disse Dele forøges stadig, tildels ved Gaver, dels ved Indkøb.

Som Foreningen i sin Tid havde Den kongelige Anordning til Gennemsyn, inden den udsendes, saaledes har man ogsaa foranlediget Fremkomst af visse Bestemmelser vedrørende Askeurnernes Nedsættelse og har Opmærksomheden henvendt paa Detailspørgsmaal her og der. Navnlig har Sløjfningen af de gamle Landsbykirkegaardes Stengærder gjort, at man har rettet Henvendelse til lokale Bygningskonsulenter m. fl., ligesom Foreningen har gaaet ind for Gartneres Ansættelse som Kirkegaardsledere, især i Byerne.

I Spørgsmaalet om Valg af Begravelsesform (Ligbrænding eller Jordfæstelse) er Foreningen absolut neutral.

Formandens Beretning godkendes; ligesaa Kassererens Regnskaber og Budgetforslag. Redaktøren, Havearkitekt Johannes Tholle, redigerte for Redaktionen af Bladet og kom derunder bl. a. ind paa Spørgsmaalet om Udsendelse af et specielt Nummer vedrørende Landsbykirkegaarde.

Derefter fremsatte Formanden efterfølgende Bemærkninger om

Foreningens Drift 1936—38.

I Begyndelsen af dette Finansaar (1936—37) har der været ført en Del Forhandlinger med den ret unge Forening af Landsbygravere. Denne Forening har hidtil hovedsagelig helliget sig den indre Organisation af sin egen Forening, men ganske naturligt har den, efter at dens Forening er kommet godt i Gang og tæller ca. 800 Medlemmer, indset, at ogsaa et Oplysningsarbejde vedrørende Kirkegaardenes Forbedring og Forskønnelse var paakrævet. Man arbejder her saaledes paa samme Front som vor Forening, og det maa anses for rimeligt, at Forhandlingerne resulterer i et positivt Samarbejde til fælles Bedste. Landsbygraverforeningens Frederiksborg Amts Afdeling har bedt vor Sekretær at holde Foredrag med Foreningens Lysbilleder i Hjørulunde i Slutningen af August, og

Besøg paa den nye Kirkegaard i Ribe (27. 8. 1936).

der er endvidere ført Forhandlinger om en fælles Udsendelse af formaalstjenlige Skrifter. Vor Forening hilser dette Samarbejde med Glæde og ønsker det gerne udvidet saa meget som muligt.

Endvidere har vi Opmærksomheden henvendt paa en Tilknytning til andre Organisationer, ligesom vi bl. a. ogsaa imødeser det Tidspunkt, da der kunde være Tale om en Revision af Lovgivningen for Kirkegaardene. Man afventer det politisk gunstige Tidspunkt og agter da at sætte ind.

Iøvrigt fortsættes med Udsendelse af Tidsskriftet samt Bestræbelserne for ogsaa paa anden Maade at yde en Indsats i Kirkegaardsagen samt for en fortsat Forbedring af vor Forenings samlede Status.

Bestyrelsen vil være Medlemmerne taknemmelige for gode Forslag til Forøgelse af Indtægter og Medlemstal samt for Oplysning om Opgaver, der kan løses med de til Raadighed værende Midler.

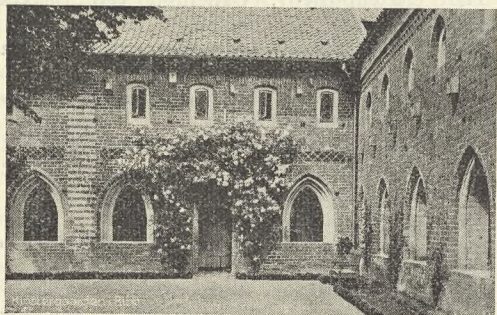
Formanden oplyste endvidere, at han fra den følgende Dag var afløst fra sin Formandsstilling, og at Stiftsprovst, Dr. Scharling havde overtaget denne.

Kirkegaardsgartner Gravesen bragte Formanden en Tak for det udførte Arbejde gennem 6 Aar og hilste den nye Formand velkommen.

Der diskuteredes forskellige Emner vedrørende Foreningsarbejdet i Kirkegaardsarbejdet, og bl. a. havde Graver Knudsen (Kristrup), Kirkeværge Lyne (Ovtrup) m. fl. Ordet.

Inviteret af de lokale Menighedsraad besøgte Medlemmerne senere Ribe gamle og nye Kirkegaard samt foretog Udflugt til Vester-Vedsted Kirkegaard og Vadehavet udfor Manø; man drak Kaffe i Vedsted Efterskole og sluttede den vellykkede Udflugt, der havde været begunstiget af det skønneste Sommervejr, med en Andagt i Domkirken.

Om Aftenen holdt Stiftsprovst Scharling og Havearkitekt Johannes Tholle et af ca. 200 Mennesker besøgt Møde. Foredragene ledsagedes af Lysbilleder, og Pastor Bartholdy Møller indledede og afsluttede denne Del af Møderne i Ribe.

Klostergården i Ribe, som ogsaa besøgte.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

29/7 (Holstebro Dagbl.): Naur Kgd. er bleven reguleret, og der er opført Toiletter m. m.

31/7 (Vejle Amts Folkebl.): Kirkegaardsinspektør Chr. Nielsen i Horsens har udarbejdet Plan til en ny Kgd. i Vejle.

1/8 (Sorø Amtstid.): St. Mikkels Kgd. i Slagelse har 100 Aars Jubilæum 4/8.

3/8 (Heimdal): Der maa anlægges en ny Kgd. i Graasten.

6/8 (Herning Folkebl.): Herning Kgd. spænder nu over 4 ha.

6/8 (Villab. Bl.): Gentofte Kommunes ny Krematorium (Billeder).

7/8 (Thisted Amts Avis): Udvidelsen af Hørdum Kgd. vil være tilendebragt i November.

10/8 (Sorø Amtstid.): St. Mikkels Kgd.s Udvidelse blev i Gaar indviet af Pastor Volf.

10/8 (Næstved Tid.): Mern Kgd. trænger til Udvidelse.

11/8 (Sorø Amtstid.): Gørlev Kgd. skal udvides.

13/8 (Østsjæll. Folkebl.): Beplantningen paa Køge Kgd. er Genstand for en Nyordning.

14/8 (Nordsjæll. Venstrebl.): Man sikrer sig Jord til Udvidelse af Hillerød Kgd.

15/8 (Vestkysten): Der er købt ½ ha til Udvidelse af Kgd. i Bramminge.

16/8 (Nationaltid.): Kirkegården og Aarstidene, af A. Bjerre.

17/8 (Aalborg Amtstid.): Der købes Jord til Udvidelse af Aars Kgd.

18/8 (Næstved Avis): Forslaget om Udvidelse af Mern Kgd. tiltrædes af Menigheden.

22/8 (Aalborg-Posten): Har Ligbrændingen gjort Aalborg ny Kgd. overflødig?

27/8 (Svendborg Amtstid.): Der agtes indrettet en Urnegaard ved Svendborg gl. Kgd.

27/8 (Vestkysten): Foreningen for Kirkegaardskultur vælger paa sin Generalforsamling Stiftsprovst, Dr. Scharling til Formand.

28/8 (Roskilde Avis): Den nye Kgd.s Renholdelse (Roskilde).

6/9 (Frøborg Amts Avis): Udvidelsen af Helsing Kgd. er nu færdig.

6/9 (Frøborg Amts Avis): Hørsholm Sogneraad ansøges om Tilskud til Udvidelse af Hørsholm Kgd.

7/9 (Holbæk Amtstid.): Paa Arbejdet med Tilplantning m. m. ved Udvidelsen af Nykøbing Kirkegaard er indkommet Tilbud fra Plantereskolejer Frøslev Petersen, Vig, og Entreprenør Jens Nielsen, Nykøbing, i Fællesskab, Mathiesens Planteskole i Korsør, Anlægsgartner Chr. Hansen, Ringsted, Anlægsgartner Ullestrøms, København, Anlægsgartner Wedel Fleron, København, og Anlægsgartnerne Bauer og Søn, Glostrup. Først efter en Drøftelse af Spørgsmaalet paa et Menighedsraadmøde i nær Fremtid vil der blive taget Bestemmelse om, hvem Arbejdet skal overdrages.

8/9 (Vejle Amts Folkebl.): Planen om den ny Kirkegaard paa Sondermarken ligger nu færdig-udarbejdet i alle Enkeltheder.

Den Plads, der er udset til at være Kirkegaard, ligger mellem Kolding Landevej og Søndermarksvej, saaledes at Skoven danner Grænsen til denne Side. Følger man Koldingvej fra Vandtaarnet og ind til Byen, vil man paa den modsatte Side af Vejen støde paa nogen Byggelse, og denne danner Grænsen af Kirkegaarden ind mod Byen. Paa den fjerde Side følger Kirkegaarden Søndermarksvejen.

Indkørslen til den nye Kirkegaard vil blive lagt ud mod Søndermarksvej. Her bliver der anlagt en stor Vende- og Parkeringsplads, der kantes af et Stendige ind mod Kirkegaarden.

Indkørslen bliver ca. midt i Kirkegaarden, og en bred Gang fører her ind til en aaben Plads, hvor der skal anlægges en Rabat, og bag denne skal Kapellet opføres. Fra denne Plads umiddelbart ud for den paatænkte Rabat fører 2 brede Gange ud til hver Side, for ved Udkanten at ende i en lille aaben Plads med en Vandkumme, og hvor der opstilles et Par Bænke.

Ved Kapellets anden Ende snævres Pladsen atter ind for til Slut at blive til en bred Gang, der i lige Linie fører tværs gennem Kirkegaarden. Ved dens Endepunkt ude ved Koldingvej er det Meningen at rejse et stort Kors. Her deler Gangen sig i to nye og brede Gange, der parallelt følger Koldingvej. Gangen til højre følger hele Vejen rundt Kirkegaardens Ydergrænse, og idet den drejer ned mod Søndermarksvej, modtager den en Indgang fra Koldingvej.

Drejer man til venstre, vil man komme til den Plads, der er beregnet til Børnekirkegaard, og ved Siden af denne, i Spidsen ved Vandtaarnet, er det Meningen at anlægge en Urnehave, og ude i den yderste Spids skal der anlægges en Urnelund. Gangen drejer derpaa stik østpaa for at ende ved Søndermarksvej, hvor der bliver Redskabsskur, Affaldsplads m. m.

Hele det mellemliggende Terræn vil saa blive udlagt til Begravelsespladser med Sidegange ud fra Hovedgangene, hvoraf der foruden Midtergangen og dem, der gaar hele Kirkegaarden rundt, findes 2, der gaar tværs igennem Kirkegaarden.

Naturligvis skal der rundt om hele Kirkegaarden plantes Læhegn, og Hovedindgangene bliver afgrænsede af Træer og Græsrabatter. Tegningen er udført af Kirkegaardsinspektør Chr. Nielsen, Horsens.

Planen blev i Fredags enstemmigt vedtaget paa Kirkegaardsbestyrelsens Møde, og paa Mandag forelægges den i et Fællesmenigheds møde.

Saa snart den er blevet godkendt af Ministeriet, var det Meningen at begynde. Det første, der sker, er, at der plantes Læbælter og Hegn og Vejene anlægges. I første Omgang skulde hele Kirkegaarden straks anlægges, men det er man gaaet bort fra, saaledes at kun den østlige Halvdel bliver gjort færdig, medens den vestlige Halvdel bliver gjort færdig efterhaanden, som der bliver Brug for den.

10/9 (Nordjysk Tid.): Der er erhvervet 6000 m² til Udvidelse af Hundborg Kgd. Kobesum

6,000 Kr. Havearkitekt E. Bottiger har givet Tegning; Jordkøb og Plan er godkendt af Kirkeministeriet.

Arbejdet med Tillæg af Materiale til en Facademur langs med Landevejen er overdraget til Murermester Nikolaj Hansen, Hundborg, for godt 1700 Kr. Køreport samt Ganglaage til Smedemester Anton Nielsen, Hundborg, for knap 400 Kr. Anlæg af Gange, Plantning og Tilsaaning overdroges til Gartner Martin Østergaard, Hundborg, for godt 500 Kr. Til Hegn ved andre Sider af Kirkegaarden skal anbringes Traadvæv, som vil koste 500 Kr. Arbejdet skal være færdig inden 1. November d. A.

Hele Anlægget i fuld færdig Stand vil beløbe sig til ca. 11,000 Kr., men det bliver ogsaa en ideel Kirkegaard, smukt beliggende for Byen.

9/9 (Ærø Avis): Der er Vandmangel paa Ærøskøbing Kgd., hvorfor Brøndene graves dybere.

11/9 (Frøborg Amts Avis): Der anbringes ny Port ved Høsterkøb Kgd.

11/9 (Vendsyss. Tid.): Stort Møde om Udvidelsen af Vraa Kgd.

11/9 (Helsingør Avis): Hørsholm Sogneraad bevilger 15,000 til Menighedsraadet til Hjælp til Udvidelse af Kirkegaarden.

12/9 (Thisted Amts Avis): Udvidelsen af Hørsholm Kgd. er ved at være færdig.

12/9 (Vestkysten): Arbejdet med Udvidelse af Højrup Kgd. er paabegyndt.

14/9 (Næstved Tid.): Toksværd ny Kgd. indviedes 14/9. efter det norske Ritual (af Provst Joensen).

15/9 (Frøborg Amts Avis): Helsing Kgd. indviedes 13/9. af Pastor Lyngh-Larsen.

15/9 (Vejle Amts Avis): Det ny Kgd.s-projekt til Vejle er vedtaget. Kgd.sgartner Houmann bliver fra 1/4. 1937 Kirkegaardsinspektør.

17/9 (Jydske Tid.): Jels Kgd. skal udvides med 2000 m².

18/9 (Fyns Tid.): Nr. Aaby Kgd. skal udvides med 1600 m². Gartner Olsen skal fremkomme med Forslag.

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

10/7 (Arbejderbladet): Centralkirkegaard for Oslo og Aker bagved Universitetet paa Blonden.

11/7 (Aftenposten): Urnelund ved Bekkelagskirken.

20/7 (Fylkesavisen): Udvidelsen af Kgd. paa Kronborg.

17/8 (Aftenposten): Akers nye, store Kirkegaard paa Grefsensplateauet.

28/8 (Gremmar): Kan vi faa pænere Kgd.?

BOGANMELDELSER

Haandbog for Bygningsindustrien, 1936, 890 S., 8°.

Skønt saa godt som alle Fagblade og Tidsskrifter meddeler, at det er unødigt at anmelde denne fortrinlige Bog, hvis uovertrufne Værdi

alle kender, finder vi dog Anledning til i disse Spalter at anmelde den. Thi der turde dog stadig være Mennesker, som ikke kender den, — al Reklame og Benyttelse tiltrods. Hvert Aar kommer der nye Forretningsfolk frem, og hvert Aar udvider Haandbogen sine Emner i Antal og maaske ogsaa i Omfang. H. F. B. gaar nu i sit sjette Aar, og alt tyder paa, at den vil faa en meget lang Levetid. Den er ogsaa af overordentlig stor Værdi, — jo mere man bruger dens Tabeller, Anvisninger og Vejledning, des mere opdager man, at den rummer, og des mere Nytte vil man kunne faa ud af den. Det er ikke blot »Bygningsfolk«, dette gælder, men ogsaa mangfoldige andre »almindelige Mennesker«; vi har jo alle Brug for et betydeligt Fond af Viden, og os bekendt er der Grænser for, hvad der kan proppes ind bag en Hjerneskal, — derimod er der ofte Plads til en Bog mere paa Reolerne. Og hvad man ikke behøver at huske, men let kan finde i en Oplagsbog af denne Art, bør man forskaane Hukommelsen for.

Praktiske Haandbøger udgivet af »Alm. d. Gartnerforening« Nr. 1—2. 8°, Kbh. 1936, 52 Sider.

Det er ganske kuriøst, men forsaavidt saare betegnende, at den første i denne Række af (forhaabentlig mange, gode!) praktiske Haandbøger, som denne Forening har begyndt at udgive, handler om Sten. Man skulde tro, at et Planteemne eller et Emne om Afsætning af Gartneriprodukter laa Gartnerne mere nær end Stenene; det har det altsaa ikke gjort, og paa den anden Side maa det ogsaa indrømmes, at Viden om Stenene, deres Betydning og Brug i Gartneriet (in casu Anlægsgartneriet) har kun meget faa Gartnere, og anlægsgartnerisk set har det sin største Betydning, at der netop sættes ind paa dette Omraade. Planterne lærer Gartnerne nok at kende, og Jorden er de Dus med; men Stenene er for dem et Fremmedelement i deres Praksis. Og bedre Oplysninger end der findes her, kan ikke fremskaffes i Dag. Forfatteren (Havearkitekt og Anlægsgartner Eigil Kiær) er helt igennem Dus med sine Sten og har efterhaanden faaet en vis Rutine i at fremsætte sine Meninger. Imod Hovedmotivet i denne Piece kan der intet indvendes, — enhver, der har følt Glæden ved at arbejde med Sten i Haver, kan skrive under paa, hvad K. fortæller, og Billedvalget er godt. Man kan indvende, at de lystfarvede Fliser virker ubehageligt for Øjnene, og at Forfatteren ikke burde gaa saa stærkt ind for dem; men det er en Bagatel, ligesaavel som at der under Fig. 2 staar Neksøsandstensblokke, skønt Billedet viser Granitblokke, og Cotula (S. 43) hedder squalida (ikke squarrosa).

Forfatteren burde heller ikke tale om »de nuværende Forhold«, saaledes som de er under vore nutidige Valutarestriktioner; naar Bogen bliver ældre og læses og benyttes under andre Forhold, vil dette virke forvirrende eller uforstaaeligt. En Forfatter af Bøger skriver ikke for Nuet, saaledes som Dagbladsjournalisten eller

Tidsskriftforfatteren, hvis Artikler gaar i Papirkurven eller i Arkivet straks efter Læsningen. En uheldig sproglig Mundfuld (forsynet med Trykfejl) er denne (S. 24): »Mindre til dels kuglerunde, glatte Sten af let haandterlig Størrelse er vanskelige at anvende heldigt i naturlige og regelmæssige Øjemed«. — Lad os haabe, at denne lille Bog maa gøre sit til en alvorlig Forbedring af Stenhøjsbyggeriet, — der trænges til det, og Bogens gode Sider berettiger dertil.

Anmelderen er noget mere usikker i sin Bedømmelse af Haandbog Nr. 2 om Dyrkning af Blomsterløg (af Handelsgartner Emil Andersen); rent instinktivt forekommer det dog at maatte have været det rette Valg af Forfatter til Emnets Behandling, og Billederne maa ogsaa siges at være meget instruktive. Ogsaa denne Bog turde være en værdifuld Forøgelse af Gartnerlitteraturen.

Min Hjemstavn, Nr. 1: Bornholm (Clausen & Ødum), Hirschsprungs Forlag, Kbh. 1936, 8°, 88 Sider.

Som den første i denne Hjemstavnsserie har Hirschsprungs Forlag udsendt: Bornholm. Litteraturen om denne ejendommelige Klippeø er i Forvejen ikke ringe; men der behøves ogsaa meget herom; thi mere egenartet end denne er ingen danske Øer. Baade dens Geologi, Geografi og Historie er særpræget, og naar Emnerne som i nærværende Hefte bliver delt ud til en Række Fagmænd, kan det rigtige komme frem. Vi ønsker Forlaget til Lykke med Begyndelsen og haaber paa en smuk Fortsættelse i andre Egne af Landet.

R. Aalvik: Våre kirkegårder. Anlegg og plantning av gravsteder. Eget Forlag, 8°, 12 Sider, ill.

Paa eget Forlag har Fylkesgartner R. Aalvik udgivet et lille Hefte om Anlæggelse af Gravsteder. Der er stærke Grænser for, hvad der kan komme til at staa paa 12 Sider, og paa mindre godt Papir staar Billederne ikke godt. Teksten holder sig vel meget til Bemærkninger i al Almindelighed, dog gives der en Del Anvisninger paa brugelige Planter, ligesom enkelte Billeder ogsaa nok kan meddele noget om, hvad det er, Forfatteren har paa Hjerte.

O. C. Nielsen, København. Kong Christian den Femtes Rytterstatue paa Kongens Nytorv. Ny Serie Nr. V. Kbh. 1936, 4°, 32 Sider, ill. Arnold Buscks Forlag.

Historieskriveren O. C. Nielsen har givet adskillige Bidrag til sin Bys Historie og Topografi. Med dette Skrift beretter han om den Plads, der engang var Byens geografiske Centrum, og om hvilken der i de senere Aar har staaet saa megen Strid, — dels om Forgyltning af Statuen eller ikke, dels om Opførelsen af Stårekassen eller ej og dels om Nedrivningen af samme eller ikke, og om Honoreringen af en mishandlet Tekniker

(Oelsner) o. s. v. Det har sin store Interesse at have denne Plads' historiske Data samlet i et saadant Hefte.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Menighedsraadens Blad Nr. 8: Hjælpe- midler ved Begravelse.

Blomsterhandlerbladet Nr. 11: Kiste- pyntning (med Illustrationer).

»Landsbygraveren«. Den unge Forening af Landsbygravere, der nu omfatter op imod 900 af Danmarks Gravere, har sit eget Blad, der nu gaar i sin 3. Aargang. Bladets første Aar- gange gnistrer af agitatoriske Indlæg og om Lønsprogsmaal; de senere Hefter indeholder dog ogsaa Emner af mere kulturel Art. Vi vil senere komme tilbage til Bladet og dets Emner og haaber paa et godt Samarbejde paa fælles Front: Kirkegaardens Forbedring og Forskønnelse.

»Täppan«, September: Från gamla kyrko- gårdar.

Ignis Nr. 8: Sveriges Urnlundar i August 1936. Nr. 9: Stortyska Eldbegängelseförbundet 50 År. En europæisk Eldbegängelsekongres i Praha m. m.

Gartenkunst Nr. 8: Germanische Ahnen- landschaften auf Insel Rügen (med Billeder).

Kriegsgräberfürsorge Nr. 8: Deutsche Kriegsgräber in England. Jugend der Welt ehrt die Helden des Völker (med Billeder fra den ukendte Soldats Grav i flere Lande). Nr. 9: Neue Reiseindrücke von der Westfront m. m.

Die Feuerbestattung Nr. 8: Die Flamme. Friedhofskultur, m. m. Nr. 9: Fränkische Brand- bestattung am unteren Niederrhein. Friedhöfe m. m.

RESOLUTIONER m. m.

VEDRØRENDE KIRKEGAARDE.

(Fortsat fra Tillægsside 12)

Det tilføjes, at nærværende Cirkulæres Bes- temmelser ikke omfatter Reparationsarbejder og lign. mindre Arbejder, der udføres paa Ste- der, hvor de paagældende Arbejdere ikke er organiserede, saalidt som Arbejder, der sæd- vanlig udføres i Fængslerne eller paa lignende Maade.

Kirkeministeriet maa for sit Vedkommende anse det for magtpaaliggende, at der forhol- des paa tilsvarende Maade med Hensyn til Arbejder ved Kirker (Kirkegaarde), Præste- gaarde og Bispegaarde, hvad enten Udgiften afholdes af kirkelige Midler eller af Statsmid- ler, og man skal derfor indtrængende opfordre de kirkelige Myndigheder til i videst muligt Omfang at ville drage Omsorg for, at der ogsaa ved saadanne Arbejder udbetales overens- komstmæssig Løn og iøvrigt forholdes som

nærmere anført i Statsministeriets ovenfor ci- terede Cirkulære.

Af nærværende Cirkulære vedlægges et An- tal Eksemplarer, der ved Stiftsovrighedernes og Overtilsynenes Foranstaltning bedes omdelt til Menighedsraadene.

4. Juli 1933. Kirkeministeriets Skriv. (til Stifts- amtmanden og Biskoppen over Haderslev Stift) ang. Ullerup Sognebeboeres Ret til Begravelse paa Fredericia Trinitatis Kirkegaard.

Med Hr. Stiftamtmandens og Deres Højær- værdigheds Skrivelse af 22. Juni 1933 har Mi- nisteriet modtaget et Andragende, hvori A. A. og B. B., Medlemmer af Trinitatis Sogns Me- nighedsraad i Fredericia, samt C. C. og D. D., Medlemmer af Ullerup Sogns Menighedsraad, udbeder sig Ministeriets Afgørelse med Hensyn til en mellem Trinitatis Sogns Menighedsraad og Beboere i Ullerup Sogn opstaaet Menings- forskel vedrørende Spørgsmaalet om Adgang for Beboerne af Ullerup Sogn til Frijord paa Fredericia Trinitatis Kirkegaard.

Efter Sagens Oplysninger maa det antages, at Beboerne af Ullerup Sogn, siden Ullerup Kirke omkring Aar 1655 nedbrødes, og Materialerne anvendtes til Opførelse af Trinitatis Kirke i Fredericia, har haft Ret til Frijord paa Trini- tatis Kirkegaard, ligesom det fremgaar, at der den 21. November 1930 af Trinitatis-Ullerup samt St. Michaelis Sogns Menighedsraad i Fre- dericia er vedtaget en fælles Vedtægt, indehol- dende Takster for de i Fredericia Købstad væ- rende 4 Kirkegaarde, hvilken Vedtægt er stad- fæstet af Stiftsovrigheden over Haderslev Stift den 6. Februar 1931, og i hvilken der ikke findes optaget nogen Bestemmelse om Ret for Beboerne af Ullerup Sogn til Frijord paa Tri- nitatis Kirkegaard. Det fremgaar derhos af Sa- gen, at Forretningsudvalget for Trinitatis-Ulle- rup og St. Michaelis Sognes Menighedsraad har vedtaget en Beslutning, hvorefter de Beboere af Ullerup, der har været Indehavere af deres nuværende Ejendomme før 1922 og har Frijord paa Trinitatis Kirkegaard, beholder denne Ret, saa længe de er Ejere af Ejendommen, hvort- imod nye Ejere af de paagældende Ejendomme samt alle Beboere, der ikke i Tiden har Fri- jord, betaler efter Kirkegaardens Takster. Det er endelig oplyst, at denne Beslutning blev frem- lagt for Trinitatis-Ullerup Menighedsraad paa et den 26. November 1931 afholdt Møde og taget til Efterretning uden Forhandling, men at et Medlem fra Ullerup paa et den 18. Novem- ber 1932 afholdt Menighedsraadmøde har hæv- det, at Beboerne i Ullerup vedblivende maa have Ret til Frijord paa Trinitatis Kirkegaard, samt at Menighedsraadens Forretningsudvalg herefter har besluttet at indhente Ministeriets Afgørelse i Anledning af Sagen.

I Anledning heraf skal man meddele til Ef- terretning og videre Bekendtgørelse, at Mini- steriet med Stiftsovrigheden er enig i, at der ikke er Grund til at antage, at det ved den Beboerne i Ullerup i sin Tid tillagte Ret til Frijord paa Trinitatis Kirkegaard i Fredericia har været Mening at give Beboerne af Ulle- rup anden Ret end den, der i Almindelighed

tilkom Folk i Landsbyerne til fri Jord paa Sognekirkegaarden. Ministeriet maa derfor under Hensyn til Bestemmelserne i § 25, Stk. 1 og 7, i Lov af 30. Juni 1922 om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. anse det for rettest, at der om Spørgsmaalet afholdes et Menigheds møde i Ullerup, og at der derefter under Approbation af Stiftsøvrigheden udfærdiges et Tillæg til Vedtægten for Trinitatis Kirkegaard i Fredericia, hvorved der tages Hensyn til de Særrettigheder for Beboerne af Ullerup, som endnu maa antages at bestaa, jfr. for nævnte Lovs § 25, Stk. 7.

Det tilføjes, at saafremt en Ordning af Spørgsmaalet ikke opnaas ad denne Vej, maa Sagen afgøres af Domstolene.

5. Juli 1933. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Aarhus Stift) ang., at det ikke kan antages, at der ved Efterbetaling af kirkelige Afgifter kan afkræves Renter, eller at Kirkeskatten skulde kunne anmeldes i et Dødsbo med det dobbelte Beløb.

Ifølge derom fra Indenrigsministeriet modtagne Meddelelse har samme den 27. Juni 1933 tilskrevet Katstrup-Tolstrup Sogneraad saaledes:

»I et til Landsoverskatteraadet indsendt, af samme hertil oversendt Andragende af 7. Januar d. A. har Sogneraadet for Indenrigsministeriet forelagt Spørgsmaalet om, hvorvidt Katstrup-Tolstrup Sognekommune af et Dødsbo, under hvis Behandling det ved en af Landsoverskatteraadet foretagen Undersøgelse er konstateret, at afdøde var beskattet af en mindre Indkomst, end han havde oppebaaret, ved den heraf følgende Opkrævning af for lidt erlagt personlig Kommuneskat og Kirkeskat kan beregne sig Renter og Rentes Rente til Betalingsdatoen af det for lidt erlagte Beløb. Sogneraadet har derhos forespurgt, om Kirkeskatten og de nævnte Renter i Medfør af Lov Nr. 73 af 29. Marts 1924 § 28 kan opkræves med det dobbelte Beløb.

I denne Anledning skulde man efter stedfunden Brevveksling med Kirkeministeriet samt med Amtmanden over Aarhus Amt tjenstlig meddele, at Indenrigsministeriet i lignende Tilfælde har udtalt som sin Formening, at der ikke med Hensyn til Kommuneskat er Hjemmel til at beregne Rente efter § 21 i Lov af 29. Marts 1924 vedrørende personlig Skat til Kommunen, hvorfor det ej heller kan antages, at Renter kan afkræves ved Efterbetaling af kirkelige Afgifter. Ministeriet maa derhos antage, at Kirkeskatten ikke kan anmeldes i et Dødsbo med det dobbelte Beløb, men at de rejste Spørgsmaal ligesom Spørgsmaalet om Kravets Omfang iøvrigt henhører under Domstolenes Afgørelse.

Efter den ved Sagen givne Anledning henleder man Sogneraadets Opmærksomhed paa Bestemmelsen i § 7, Stk. 2, i for nævnte Lov af 29. Marts 1924, hvorefter den Indkomst, der lægges til Grund for Statsskatteansættelsen, ogsaa skal lægges til Grund for Ligning af Kommuneskat, forsaavidt vedkommende Skatteyder er ansat til Indkomstskat til Staten.

Hvilket tjenstlig meddeles Hr. Stiftamtmanden

og Deres Højærværdighed til Efterretning og videre Bekendtgørelse.

27. Juli 1933. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Roskilde Stift) ang. nogle Bestemmelser i en Kirkegaardsvedtægt om Betaling for Udlæggelse af Familiegravsteder m. m.

I Skrivelse af 24. August 1929 har Stiftsøvrigheden i Anledning af en Samme til Stadfæstelse forelagt Vedtægt for Sigersted Kirkegaard anmodet om Ministeriets Afgørelse af, om Vedtægtens § 12, Stk. 1, der er saalydende:

»Sognets til Sognemenigheden hørende Beboere betaler for 1 Fredningsperiode:

for 1—2 Gravpladser intet,

for Gravsteder med fra 2—4 Gravpladser 20 Kr. pr. Grav udover de to,

for Gravsteder med over 4 Gravpladser 50 Kr. pr. Grav udover de to.

Er i Overensstemmelse med Bestemmelsen i Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. af 30. Juni 1922, § 25, Stk. 2.

I sin i Sagen afgivne Erklæring har Ringsted Alsted Herreders Provstiudvalg med Hensyn til det her omhandlede Spørgsmaal udtalt, at Gravsteder, der erhverves med flere Grave end for den afdøde og eventuelt efterlevende Ægtefælle, er Familiegravsteder, og at der ved Erhvervelsen af saadanne efter Provstiudvalgets Formening ifølge nævnte Lovs § 25, Stk. 2, skal erlægges Betaling for samtlige Grave i Gravstedet, hvorfor Provstiudvalget har ment, at de foran angivne Takster ikke kan godkendes, idet der ifølge disse ved Udlæggelsen af Gravsteder med flere end 1—2 Gravpladser kun kræves Betaling for Antallet af Gravpladser udover de to første.

Ved Sagens Forelæggelse har Stiftsøvrigheden derimod som sin Opfattelse udtalt, at der ikke i for nævnte Lovbestemmelse indeholdes noget Paabud om, at der skal kræves Betaling for den første Gravplads — henholdsvis for Ægtefællers Vedkommende for de to første Gravpladser i et Familiegravsted, og at der derfor ikke efter Stiftsøvrighedens Formening er noget til Hinder for at approbere det foreliggende Forslag til Vedtægt for Sigersted Kirkegaard med den af Menighedsraadets foreslaede Affattelse af § 12, Stk. 1.

Saaledes foranlediget skal man tjenstlig meddele til Efterretning, at Ministeriet, da den omhandlede Lovbestemmelse, ifølge sin Ordlyd, for Udlæggelse af Familiegravsteder — bortset fra det i samme Lovs § 24, Stk. 1, omtalte Tilfælde — alene angiver, at der skal kræves Betaling men ikke giver nogen nærmere Anvisning paa, hvorledes Betalingen skal beregnes, ikke finder at kunne modsætte sig, at de foreslaede Takster approberes af Stiftsøvrigheden, idet dog bemærkes, at det ved en Tilføjelse til Vedtægtens § 12 bør angives, at Bestemmelsen om, at der ikke skal betales noget for 1—2 Gravpladser, forsaavidt den hjemler, at der intet betales for 2. Gravplads, alene sigter til Bestemmelsen i Lovens § 24, Stk. 1, om Retten for den efterlevende

Ægtefælle til at sikre sig Gravplads ved Siden af den afdøde.

-----

28. Juli 1933. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Fyns Stift) ang., at en Kordegns Vederlag for Medvirken ved Ligs Indsættelse i Kirke eller Kirkegaardskapel maa fastsættes ved Parternes frie Overenskomst, m. v.

I Anledning af den med Hr. Stiftamtmandens og Deres Højærværdigheds Skrivelse af 21. Juli 1933 hertil indsendte fornyede Forespørgsel fra Menighedsraadet for Nyborg Købstad angaaende Spørgsmaalet om Vederlag til Kordegnen for Medvirkning ved Indsættelse af Lig i Kirkegaardens Kapel eller i Kirke, skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet maa henholde sig til sin Skrivelse af 11. Februar 1933, hvorefter Kordegnens Medvirkning ved de herommeldte Lejligheder er hans Embedsforretninger uvedkommende og maa bero paa en rent privat Overenskomst med de paagældende, ligesom ogsaa Fastsættelsen af hans Tilgodehavende herfor maa overlades til Parternes frie Overenskomst og saaledes naturligvis ikke kan fastsættes ensidigt af ham selv ved Fremsendelse af Regning.

Det tilføjes, at Ministeriet, da Forholdet saaledes har en rent privat Karakter, ikke ser sig i Stand til at foretage videre i Sagen.

4. Aug. 1933. Kirkeministeriets Skriv. (til Biskoppen over Roskilde Stift) ang. Spørgsmaal om Forrettelse af Begravelser og Vielser paa første Juledag, første Paaskedag og første Pinsedag m. m.

I et med Deres Højærværdigheds Erklæring af 7. Juli 1933 hertil indsendt Andragende har Provsten for Hammer og Tybjerg Herreders Provsti i Anledning af en derom af Sognepræst for Herlufmagle Menighed N. N. fremsat Forespørgsel forespurgt, om Folkekirkens Medlemmer har Ret til at kræve Begravelser og Vielser forrettet paa de tre første Helligdage, og — i bekræftende Fald — om Præsten har Ret til at fritage Kirkebetjeningen for at medvirke ved disse Handlinger.

I Anledning heraf skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Foretagelsen af Begravelser paa de tre første Helligdage er udelukket ved Lov Nr. 100 af 19.

April 1907 om forskellige Forhold vedrørende Begravelser, § 8, samt at Folkekirkens Medlemmer ikke kan kræve Vielse foretaget paa første Helligdagene, men at Kirkebetjeningen, saa fremt Præsten indvilliger i at foretage Vielsen paa en af disse Dage, maa være pligtig at forrette Tjeneste ved den omhandlede kirkelige Handling, jfr. § 21, Stk. 3, i Lov Nr. 284 af 30. Juni 1922 om Sognebaandsløsning og Brugen af Kirkerne.

5. Aug. 1933. Kirkeministeriets Skriv. (til Proprietær N. N.) ang., hvilke Regler der gælder for Lodsejere, hvis Jord grænser til en Kirkegaard, med Hensyn til at sætte og vedligeholde Kirkegaardshagnet.

Under Henviisning til Deres Skrivelse af 13. Juni d. A., hvori De forespørger, hvilke Regler der gælder for Lodsejere, hvis Jord grænser til en Kirkegaard, med Hensyn til at sætte stedfunden Brevveksling med Viborg Stiftsøvrighed, udtale, at der ikke synes at kunne paahvile Dem nogen almindelig Hegnspligt overfor Gudum Kirkegaard, forsaavidt denne paa den omhandlede Strækning grænser ud til Landevejen.

Med Hensyn til den af Dem anførte Skrivelse fra Ministeriet af 9. November 1923*), hvoraf en Afskrift vedlægges, skal man henlede Deres Opmærksomhed paa, at bemeldte Skrivelse er Svar paa en Forespørgsel angaaende Vedligeholdelse af en Ringmur om en Kirkegaard, men at der meget vel kan tænkes Kirkegaardshegn af en saadan ringere Beskaffenhed, at det iflg. Hegnsloven maa kunne paalægges Naboen at deltage i Vedligeholdelsen af halvt lovligt Hegn, jfr. saaledes Hegnsloven af 27. Januar 1872 § 1, der bl. a. nævner, at Stengårder, 9 Kvarter høje, saavel dobbelte som enkelte, skal agtes som lovligt Hegn, og saadant Hegn maa meget vel kunne forekomme om Kirkegaarde, jfr. Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 § 17, Stk. 3, der taler om »ældre Stengårder«.

Et saadant Hegn synes efter det oplyste netop at forefindes om Gudum Kirkegaard, og forsaavidt Deres Ejendom maatte grænse op til Kirkegaarden, maa Ministeriet herefter formene, at det efter Hegnslovens Regler af Hegnsynsmændene maa kunne paalægges Dem at udrøde Halvdelen af Omkostningerne ved Istandsættelse af Hegnet indtil en Højde af 9 Kvarter, idet man dog tilføjer, at Spørgsmalets endelige Afgørelse henhører under Domstolene.

*) Nærv. Samling 1923—24 pag. 371.